

aut in cor hominis ascendit, fieri Apostolus affirmat;¹ nam corpus quidem, quod antea crassum, et concretum erat, cum in caelo, detracta mortalitate, tenue, et spiritale effectum fuerit, nullis amplius alimentis indigebit; anima autem æterno gloriæ pabulo, quod magni illius convivii auctor transiens omnibus ministrabit,² cum summa voluptate exsaturabitur. Quis vero pretiosas vestes, aut regales corporis ornatus desiderare poterit, ubi nullus harum rerum usus futurus sit, omnesque immortalitate, et splendore amicti, et sempiternæ gloriæ corona ornati erunt? Sed si amplæ etiam, et magnificæ domus possessio ad humanam felicitatem pertinet; quid caelo ipso, quod Dei claritate undique collustratur, vel amplius, vel magnificentius cogitari potest? Quare Propheta, cum ejus domicilii pulchritudinem sibi ante oculos poneret, et ad beatas illas sedes perveniendi cupiditate arderet: Quam dilecta, inquit, tabernacula tua Domine virtutum! Concupiscit, et deficit anima mea in atria Domini. Cor meum, et caro mea exsultaverunt in Deum vivum.³

14. *Certa ratio acquirenda beatitudinis.*

Atque, ut hic sit omnium fidelium animus, hæc communis omnium vox, quemadmodum Parochi vehementer optare, ita etiam omni studio curare debent; nam in domo Patris mei, inquit Dominus, mansiones multæ sunt,⁴ in quibus majora, et minora præmia, ut quisque promeritus erit, reddentur. Qui enim parce seminat, parce et metet; et qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus et metet. Quare non solum ad eam beatitudinem fideles excitabunt, verum etiam ejus consequendæ certam rationem hanc esse frequenter monebunt, ut fide, et caritate instructi, et in oratione, et sacramentorum salutari usu perseverantes, ad omnia benignitatis officia in proximos se exercent; ita enim Dei misericordia fiet, qui beatam illam gloriam diligentibus se præparavit, ut aliquando impleatur, quod dictum est per Prophetam: Sedebit populus meus in pulchritudine pacis, et in tabernaculis fiduciæ, et in requie opulenta.⁵

¹ 1. Cor. II. 9. — ² Luc. XII. 37. — ³ Psalm. LXXXIII. 1. — ⁴ Joan. XIV. 2. — ⁵ 2. Cor. IX. 6. — ⁶ Isai. XXXII. 18.

Pars Secunda.

DE SACRAMENTIS.

UM omnis Christianæ doctrinæ pars Pastoris scientiam, diligentiamque desiderat: tum sacramentorum disciplina, quæ et Dei jussu necessaria, et utilitate uberrima est, Parochi facultatem, et industriam postulat singularem; ut ejus accurata, et frequenti perceptione fideles tales evadant, quibus præstantissimæ, ac sanctissimæ res digne et salutariter impertiri possint, et sacerdotes ab illa divini interdicti regula non discedant: Nolite sanctum dare canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos.¹

1. *Scientia de sacramentis Pastori necessaria.*

NOMEN. Principio igitur, quoniam universe de toto genere sacramentorum agendum est, ab ipsius nominis vi, atque notione oportet incipere, ejusque ambiguum significationem explanare; ut, quæ hujus verbi sententia hoc loco propria sit, facilius intelligatur. Quare docendi sunt fideles, sacramenti nomen, quod ad propositam rem attinet, aliter a profanis, quam a sacris scriptoribus, acceptum esse; nam alii auctores sacramenti nomine obligationem illam significari voluerunt, cum jurati aliquo servitutis vinculo obstringimur; ex quo jusjurandum, quo se milites fidelem operam reipublicæ præsturos pollicentur, sacramentum militare dictum est; atque hæc frequentissima hujus vocabuli significatio apud illos videtur fuisse.

2. *Sacramenti nomine designatur juramentum,*

Verum apud Latinos patres, qui res divinas scriptis traderunt, sacramenti nomen aliquam rem sacram, quæ in occulto latet, declarat: quemadmodum Græci, ad eandem rem significandam, mysterii vocabulo usi sunt. In eam vero sententiam sacramenti vocem accipiendam esse intelligimus, cum ad Ephesios scribitur: Ut notum faceret nobis sacramentum voluntatis suæ.² Deinde ad Timotheum: Magnum est

vel res sacra abdita atque occulta;

¹ Matth. VII. 6. — ² Eph. I. 9.

pietatis sacramentum.¹ Præterea in libro Sapientiæ : Nescierunt sacramenta Dei.² Quibus in locis, et aliis multis, licet animadvertere, sacramentum nihil aliud, nisi rem sacram, abditam, atque occultam, significare.

3. *proprie signum sensibile gratiæ efficac.* Quare Latini doctores signa quædam sensibus subjecta, quæ gratiam, quam efficiunt, simul etiam declarant, ac veluti ante oculos ponunt, sacramenta commode appellari posse existimarunt. Quamquam, ut D. Gregorio placet, ob id sacramenta dici possunt, quod divina virtus sub rerum corporearum tegumentis occulte salutem efficiat.³ Nec vero quisquam putet hoc vocabulum nuper in Ecclesiam inductum esse; nam qui sanctos Hieronymum et Augustinum legerit, facile perspiciet, antiquos religionis nostræ scriptores ad eam, de qua loquimur, rem demonstrandam sæpissime sacramenti nomine, interdum vero etiam symboli, vel mystici signi, vel sacri signi voce usos esse. Atque hæc de sacramenti nomine dicta sint : quod quidem veteris etiam legis sacramentis convenit : de quibus nil opus est Pastoribus præcepta tradere, cum ea evangelii lege, et gratia sublata sint.

4. *Definitur sacramentum signum rei sacræ.* DEFINITIO. Verum, præter nominis rationem, quæ hactenus declarata est, rei etiam vis, et natura diligenter investiganda, et, quid sacramentum sit, fidelibus aperiendum est. Sacramenta enim ex genere earum rerum esse, quibus salus, et justitia comparatur, dubitare nemo potest. Sed cum multæ rationes sint, quæ ad hanc rem explicandam aptæ, et accommodatæ videantur, nulla tamen planius, et dilucidius eam demonstrat, quam definitio a D. Augustino tradita, quam deinde omnes doctores scholastici secuti sunt. Sacramentum, inquit ille, est signum rei sacræ :⁴ vel, ut aliis verbis, in eadem tamen sententiam dictum est, sacramentum est invisibilis gratiæ visibile signum, ad nostram justificationem institutum.⁵

5. *Signum est res instituta ad aliam* Quæ quidem definitio ut magis pateat, singulæ ejus partes pastoribus exponendæ erunt. Atque imprimis docere oportebit, rerum omnium, quæ sensibus percipiuntur, duo esse genera; aliæ enim ob id inventæ sunt, ut aliquid signi-

¹ 1. Tim. III. 16. — ² Sap. II. 22. — ³ In Decret., p. II. caus. 1. q. 1. c. 84. — ⁴ De civ. Dei, lib. X. c. 5. — ⁵ S. Bernardus, serm. de cœn. Dom. c. 2.

ficent : aliæ non alterius rei significandæ, sed sua tantum causa effectæ sunt : quo in numero omnes pene res, quæ natura constant, haberi possunt. At vero in priori genere vocabula rerum, scriptura, vexilla, imagines, tubæ, et alia hujusmodi permulta ponenda sunt; nam si ex vocabulis vim significandi detraxeris, sublata videtur esse causa, quam obrem vocabula instituerentur. Hæc igitur signa proprie dicuntur; illud enim signum esse sanctus Augustinus testatur, quod præter rem, quam sensibus objicit, efficit etiam, ut ex se alterius rei cognitionem capiamus : sicut ex vestigio, quod terræ impressum intuemur, transisse aliquem, cujus vestigium apparet, facile cognoscimus.¹

6. *denotandam; sacramentum autem in genere signi esse patet ex ipsius rei consideratione et ex scriptura;* Quæ cum ita se habeant, sacramentum ad hoc rerum genus, quæ significandi causa institutæ sunt, referri, perspicuum est : siquidem specie quadam, et similitudine id nobis declarat, quod Deus in animis nostris sua virtute, quæ sensu percipi non potest, efficit. Baptismus enim, (ut, quod docetur, exemplo notius fiat) cum, adhibitis certis, et solemnibus verbis, aqua extrinsecus abluimur, hoc significat, spiritus sancti virtute omnem peccati maculam, et turpitudinem interius elui, et animas nostras præclaro illo cælestis justitiæ dono augeri, atque ornari : simulque ea corporis ablutio, ut postea suo loco explicabitur, illud in animo efficit, quod significat. Sed ex scripturis etiam aperte colligitur, sacramentum inter signa numerandum esse. Apostolus enim de circumcissione, veteris legis sacramento, quæ Abraham patri omnium credentium data erat,² ita ad Romanos scribit : Et signum accepit circumcissionis, signaculum justitiæ fidei.³ Et alio loco, cum affirmat nos omnes, qui baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizatos esse;⁴ licet cognoscere, baptismum hujus rei significationem habere, nimirum, ut ait idem Apostolus, nos consepultos esse cum illo per baptismum in mortem.⁵ Neque vero parum proderit, si fidelis populus sacramenta ad signa pertinere intellexerit; ita enim fiet, ut, quæ illis significantur, continentur, atque efficiuntur, sancta, et augusta esse, facilius sibi persuadeat; cognitaque eorum sanctitate, ad divi-

¹ De doctrina Christ. lib. II. c. 1. — ² Gen. XVII. 10. — ³ Rom. IV. 11. — ⁴ Rom. VI. 3. — ⁵ Rom. VI. 4. CAT. TRID. — 8

nam erga nos beneficentiam colendam, ac venerandam magis excitetur.

7. Sequitur nunc, ut verba illa, rei sacræ, quæ est altera definitionis pars, explicentur; quod quidem ut commode fieri possit, paulo altius repetenda sunt, quæ de signorum varietate sanctus Augustinus acute, et subtiliter disputavit.

non est signum naturale

Quædam enim signa naturalia dicuntur, quæ præter se ipsa alterius rei notitiam (quod omnibus signis commune esse, antea demonstratum est) in animis nostris gignunt, veluti fumus, ex quo statim ignem adesse intelligitur. Atque hoc signum ob eam causam naturale appellandum est, quod fumus non voluntate ignem significat, sed rerum usus efficit, ut, si quis fumum tantum videat, naturam simul et vim ignis, qui adhuc latet, subesse, mente, et cogitatione percipiat. Quædam vero signa natura non constant, sed constituta, atque ab hominibus inventa sunt, ut et colloqui inter se, et aliis animi sui sensa explicare, vicissimque aliorum sententiam, et consilia possent cognoscere. Hæc autem quam varia, et multiplicia sint, ex eo licet animadvertere, quod nonnulla ad oculorum, pleraque ad aurium sensum, reliqua ad ceteros sensus pertinent; nam cum aliquid alicui innuimus, et, exempli causa, sublato vexillo quippiam declaramus; satis constat, eam significationem ad oculos tantum referri: quemadmodum tubarum, tibiæ, aut citharæ sonus, qui non solum delectandi, sed plerumque significandi causa funditur, ad aurium iudicium spectat: quo quidem præcipue sensu verba etiam accipiuntur, quæ ad exprimendas intimas animi cogitationes maximam vim habent.

nec ab hominibus inventum,

sed a Deo constitutum, ut significet et efficiat gratiam.

Verum, præter illa signa, quæ hominum consensu, et voluntate constituta esse hæcenus diximus, alia quædam sunt divinitus data, quorum tamen non unum genus esse omnes consentiunt. Alia enim signa ob eam tantum rem a Deo hominibus commendata sunt, ut aliquid significarent, vel admonerent: cujusmodi fuerunt, legis purificationes,¹ panis azymus,² et alia permulta, quæ ad Mosaici cultus cæremonias pertinebant: alia vero Deus instituit, quæ non significandi modo, sed efficiendi etiam vim haberent; atque in hoc poste-

¹ Aug. de doct. Christ. II. 1. — ² Lev. XII. et sqq. — ³ Ex. XII. 15.

riorum signorum genere sacramenta novæ legis numeranda esse, liquido apparet; signa enim sunt divinitus tradita, non ab hominibus inventa, quæ rei cujuscumque sacræ, quam declarant, efficientiam in se continere certo credimus.

SED quemadmodum signa in multiplici varietate esse ostendimus; ita etiam res sacra non unius modi existimanda est. Quod vero ad propositam sacramenti definitionem attinet, divinarum rerum scriptores, sacræ rei nomine Dei gratiam, quæ nos sanctos efficit, ac omnium divinarum virtutum habitu exornat, demonstrant; huic enim gratiæ propriam sacræ rei appellationemtribuendam merito putarunt, quippe cum ejus beneficio animus noster Deo consecratur, et conjungatur.

Quare, ut explicatius, quid sacramentum sit, declaretur, docendum erit, rem esse sensibus subjectam, quæ ex Dei institutione sanctitatis, et justitiæ tum significandæ, tum efficiendæ vim habet: ex quo sequitur, ut facile quivis possit intelligere, imagines sanctorum, cruces, et alia id generis, quamvis sacrarum rerum signa sint, non ideo tamen sacramenta dicenda esse. Hujus autem veritatis doctrinam facile erit omnium sacramentorum exemplo comprobare, si, quod antea de baptismo admonuimus, cum dicebamus solemnem illam corporis ablutionem signum esse, et efficientiam habere rei sacræ, quæ interius spiritus sancti vi fieret, idem etiam in aliis sacramentis exercere aliquis velit.

Jam vero hisce mysticis signis, quæ a Deo instituta sunt, illud etiam præcipue convenit, ut ex Domini institutione non unam aliquam rem, sed plures simul significant. Quod in singulis sacramentis licet cognoscere, quæ non solum sanctitatem, et justitiam nostram, sed præterea duo alia cum ipsa sanctitate maxime conjuncta declarant, Christi scilicet redemptoris passionem, quæ sanctitatis causa est, et vitam æternam, cælestemque beatitudinem, ad quam sanctitas nostra, tamquam ad finem, referri debet. Quod quidem cum in omnibus sacramentis perspicere possit, merito sacri doctores unicuique sacramentorum triplicem significandi vim inesse tradiderunt; tum quia alicujus rei præteritæ memoriam afferat; tum quia aliam præsentem indicet, ac demonstret:

8.

9. *Sacramenti uberior explicatio.*

10.

Quodlibet sacramentum, præter gratiam præsentem, significat etiam passionem Christi et vitam æternam.

tum quia aliam futuram prænuntiet. Neque vero existimandum est, hoc ita ab illis doceri, ut etiam sanctarum scripturarum testimonio non probetur; nam cum Apostolus ait: Quicumque baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus: ¹ plane ostendit, idcirco baptismum signum dicendum esse, quod Dominicæ passionis et mortis nos admoneat. Deinde cum inquit: Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem: ut quomodo Christus surrexit a mortuis per gloriam Patris, ita et nos in novitate vitæ ambulemus: ex iis verbis perspicuum est, baptismum signum esse, quo cælestis gratia in nos infusa declaratur: cujus munere nobis datum est, ut novam vitam instituentes, omnia veræ pietatis officia facile, et libenti animo exequamur. Postremo cum addit: Si enim complantati facti sumus similitudini mortis ejus, simul et resurrectionis erimus: ² apparet, baptismum vitæ etiam æternæ, quam per illum consecuturi sumus, non obscuram significationem dare.

II. Sed præter hæc quæ commemoravimus, varia significandi genera, et rationes, sæpe etiam evenit, ut sacramentum non unam tantum rem præsentem, sed plures demonstret, ac notet; id vero sanctissimum Eucharistiæ sacramentum intuentibus facile est intelligere, quo veri corporis, et sanguinis Domini præsentia, nec non gratia, quam non impure sacra mysteria sumentes percipiunt, designatur.

Ex iis igitur, quæ dicta sunt, Pastoribus argumenta deesse non poterunt, quibus ostendant, quanta divinitatis potentia, quot arcana miracula sacramentis novæ legis insint: ut, ea summa cum religione colenda, et suscipienda esse, omnibus persuadeant.

12. CAUSÆ. Verum ad rectum sacramentorum usum docendum nihil accommodatius videri potest, quam diligenter causas exponere, cur sacramenta institui oportuerit. Plures autem numerari solent:

Quarum prima est, humani ingenii imbecillitas; siquidem natura ita comparatum videmus, ut ad earum rerum notitiam, quæ mente, atque intelligentia comprehensæ sunt, nisi

¹ Rom. VI. 3. — ² Rom. VI. 5.

per ea, quæ aliquo sensu percipiuntur, nemini aspirare liceat. Ut igitur, quæ occulta Dei virtute efficiuntur, facilius intelligere possemus, idem summus rerum omnium artifex sapientissime fecit, ut eam ipsam virtutem aliquibus signis, quæ sub sensum cadunt, pro sua in nos benignitate declararet; nam ut præclare a sancto Chrysostomo dictum est: Si homo corporis concreione caruisset, nuda ipsa bona, neque ullis integumentis involuta ei oblata essent: quoniam vero anima corpori conjuncta est, omnino opus fuit, ut rerum, quæ sentiuntur, adminiculo ad ea intelligenda uteretur.

Altera vero causa est, quod animus noster haud facile commovetur ad ea, quæ nobis promittuntur, credenda. Quare Deus a mundi exordio, quæ facere instituerat, verbis quidem frequentissime indicare consuevit; interdum vero, cum opus aliquod institueret, cujus magnitudo promissi fidem abrogare posset, alia etiam signa, quæ nonnunquam miraculi speciem haberent, verbis adjunxit; nam cum Deus Moysen ad Israelitici populi liberationem mitteret; ille vero, ne Dei quidem præcipientis auxilio fretus, timeret, ne onus sibi gravius imponeretur, quam ut sustinere posset; aut ne populus divinis oraculis, et dictis fidem non adjungeret; Dominus promissionem suam multa signorum varietate firmavit. ² Quemadmodum igitur in veteri testamento Deus fecerat, ut magni alicujus promissi constantiam signis testificaretur: ita etiam in nova lege Christus, salvator noster, cum nobis peccatorum veniam, cælestem gratiam, spiritus sancti communicationem pollicitus est, quædam signa oculis, et sensibus subjecta instituit, quibus eum quasi pignoribus obligatum haberemus, atque ita fidelem in promissis futurum dubitare nunquam possemus.

Tertia causa fuit, ut illa tanquam remedia, ut scribit sanctus Ambrosius, ³ atque evangelici Samaritani medicamenta ad animarum sanitatem vel recuperandam, vel tuendam præsto essent. Virtutem enim, quæ ex passione Christi manat, hoc est gratiam, quam ille nobis in ara crucis meruit, per sacramenta, quasi per alveum quemdam, in nos ipsos derivare oportet; aliter vero nemini ulla salutis spes

¹ In Matth. Hom. LXXXII. n. 4. — ² Ex. III. sqq. — ³ In Luc. (X. 30.) lib. VII. n. 73.

*spes in
Dei pro-
missa
confir-
manda;*

*sanitas
animæ
recupe-
randa.*

*Aliquan-
do etiam
alias res
demon-
strat.*

*12. Cause in-
stitutio-
nis sacra-
mento-
rum: fi-
des super-
natura-
lium eri-
genda,*

reliqua esse poterit. Quare clementissimus Dominus sacramenta verbo suo, et promissione sancita relinquere in Ecclesia voluit, per quæ passionis suæ fructum nobis re ipsa communicari sine dubitatione crederemus; si modo unusquisque nostrum ad se eam curationem pie, et religiose admoveret.

christiani inter se vinculo consociandi et a ceteris distinguendi;

Sed quarta etiam causa accedit, cur sacramentorum institutio necessaria videri possit; ut scilicet notæ quædam, et symbola essent, quibus fideles internoscerentur, cum præsertim nullus hominum cœtus queat, ut etiam a D. Augustino traditum est, sive veræ, sive falsæ religionis nomine quasi unum corpus coagmentari, nisi aliquo visibilium signorum fœdere conjungantur.¹ Utrumque igitur præstant novæ legis sacramenta, quæ et Christianæ fidei cultores ab infidelibus distinguunt, et ipsos fideles sancto quodam vinculo inter se connectunt.

religio exterius proficienda,

Præterea, aliam etiam justissimam fuisse causam sacramenta instituendi, ex illis Apostoli verbis, Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio sit ad salutem,² ostendi potest. Sacramentis enim fidem nostram in hominum conspectu profiteri, et notam facere videmur. Quare ad baptismum accedentes, palam testamur, nos credere, ejus aquæ virtute, qua in sacramento abluimur, spiritualem animæ purgationem fieri. Magnam deinde vim habent sacramenta non solum ad fidem in animis nostris excitandam, et exercendam, sed etiam eam charitatem inflammandam, qua amare inter nos debemus, cum, arctissimo nos vinculo colligatos, et unius corporis membra effectos esse, ex sacrorum mysteriorum communionem, recordamur.

humilitas exercenda.

Postremo, quod in Christianæ pietatis studio plurimi faciendum est, humanæ mentis superbiam edomant, ac comprimunt, nosque ad humilitatem exercent; dum sensibilibus elementis subjicere nos cogimur, ut Deo obtemperemus, a quo antea impie defeceramus, ut mundi elementis deserviremus.³

Hæc sunt, quæ potissimum de sacramenti nomine, natura, institutione, fidei populo tradenda esse visa sunt: quæ posteaquam a Pastoribus accurate exposita fuerint, docere

¹ Cont. Faust. XIX. 11. — ² Rom. X. 10. — Gal. IV. 9.

deinceps oportebit, quibus ex rebus singula sacramenta constent, quæve sint illorum partes, ac præterea qui ritus, et cæremoniæ additæ illis fuerint.

CONSTITUTIO. Primum igitur explicandum est, rem sensibilem quæ supra in sacramenti definitione posita est, non unam tantum esse, quamvis unum signum constitui credendum sit. Duo enim sunt, ex quibus quodlibet sacramentum conficitur: quorum alterum materiæ rationem habet, atque elementum dicitur: alterum formæ vim, et verbum communi vocabulo appellatur: sic enim a Patribus accepimus; qua in re notum est, atque apud omnes pervulgatum illud sancti Augustini testimonium: Accedit verbum ad elementum et fit sacramentum.¹ Rei igitur sensibilis nomine tum materiam sive elementum intelligunt, ut in sacramento baptismi aquam, confirmationis chrisma, et extremæ unctio- nis oleum, quæ omnia sub aspectum cadunt; tum præterea verba, quæ formæ rationem habent, atque ad aurium sensum pertinent. Apostolus vero utrumque aperte indicavit, cum inquit: Christus dilexit Ecclesiam, et seipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret, mundans lavacro aquæ in verbo vitæ.² Quo in loco materia, et forma sacramenti exprimitur.

13.
Sacramentum constat elemento et verbo seu materia et forma.

Addenda autem erant verba ad materiam, ut apertior, clariorque rei, quæ gerebatur, significatio fieret. Verba enim inter omnia signa maximam vim habere perspicuum est: ac, si ipsa desint, plane obscurum erit, quidnam materia sacramentorum designet, ac demonstret; nam ut in baptismo licet videre, cum aqua non minus refrigerandi, quam abluendi vim habeat, et utriusque rei symbolum esse possit; nisi verba addantur, utrum horum in baptismo significet, aliquis fortasse conjectura aliqua dijudicabit; nemo autem ea de re quippiam certi affirmare audebit: at, cum verba adhibentur, statim intelligimus, abluendi vim, et significationem habere.

14.

In hoc autem nostra sacramenta antiquæ legis sacramentis plurimum præstant, quod in illis administrandis nulla, quod quidem acceperimus, definita forma servaretur; quo etiam fiebat, ut incerta admodum, et obscura essent: nostra vero

15.
Sacramenta novæ legis, sacra-

¹ In Joann. Tract. LXXX. n. 3. — ² Eph. V. 25.